

SREDNJEKRAŠKA LEKSIKA V ŠTREKLJEVIH ČASIH IN DANES

Jezikovna podoba, ki jo poznamo iz Štrekljevih številnih razprav, namenjenih poznavanju in raziskovanju srednjekraških narečij, se je po več kot sto letih seveda precej spremenila, in to velja še posebno za besedje. Takoj se vidi, da prisostvujemo odmiranju številnih starodavnih germanskih izposojenk in včasih že nasilnemu prodiranju romanskih primesi, kar pa je žal zgodovinsko, zemljepisno in celo politično popolnoma razumljivo. To velja predvsem za kraška narečja v zamejskem prostoru, je pa problem občuten tudi že v slovenskem obmejnem pasu.

The language that we know from Štrekelj's numerous research papers devoted to the study of Central Karst dialects has, naturally, changed considerably in the more than one hundred intervening years; this is especially true of vocabulary. It can immediately be seen that we are witnessing the obsolescence of numerous old German borrowings and occasionally now the violent incursion of Romance elements, which is, unfortunately, historically, geographically, and even politically, fully understandable. This holds first and foremost for the Karst dialects outside of the borders of the Republic of Slovenia and the problem is felt even in the area along the border.

Karel Štrekelj (1859–1912) velja še dandanes za največjega poznavalca in raziskovalca kraških narečij in še posebno srednjekraških, ki jih je osvetlil predvsem v *Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes* pred dobrimi sto leti, točneje l. 1887.¹ Srednje območje teh narečij obsega govorico naslednjih kraških vasi: Ščrbina, Komen, Gorjansko, ki je obenem Štrekljeva rojstna vas, Veliki dol, Pliskavica in Gabrovica v Sloveniji. V zamejstvu pa sta glavni predstavnici tega pasu vasi Nabrežina ter Mavhinje oz. vse vasi dveh tržaških (pretežno) slovenskih občin in sicer občin Devin Nabrežina (izvzemši vas Devin, ki spada v t. i. severni pas tega narečja) in Zgonik. Občina Devin Nabrežina pa je na Tržaškem nekakšen zahodni mejaš, saj predstavlja vsaj jugozahodno poslednjo slovensko in lahko bi rekli celo slovansko postojanko.

Navedeno Štrekljevo delo nam skupno z njegovimi drugimi jezikoslovnimi deli nudi najbogatejše gradivo za besedišče srednjekraškega narečja.² Vendar je zaradi slovnične oblike bolj malo pregledno, zato bi bilo besedno kazalo v morebitni in pre-

¹ K. Štrekelj je l. 1884 promoviral pri F. Miklošiču z disertacijo *Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes in ihren Grundnügen dargestellt*. Dve leti kasneje pa se je habilitiral prav z delom *Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*. Prim. *SBL* III (Ljubljana, 1960–1971), 693–696. Citirano je na str. 693.

² Tu se mi jih ne zdi potrebno posebej naštevati, saj so vsa priobčena v že cit. *SBL*. Morda pa bi veljalo opomniti, da je Štrekelj »slovensko književnost kot prvi univerzitetni profesor slavistike predaval slovensko. S pedagoškim in znanstvenim delom je drugo slavistično stolico v Gradcu povzdignil v drugim enakovredno profesuro« (693). Gotovo bi lahko tudi za Štreklja veljalo to, kar je F. BEZLAJ napisal za Ramovša na str. 230 prispevka F. Ramovš, *Pogled na njegovo delo, Slavistična revija* III (1950), 225–236. »Drugi so nepreiskano slovenščino porabili največkrat samo kot odskočno desko za svojo kariero.«

potrebni novi izdaji izredno dobrodošlo. Upam si trditi, da je usoda tega srednje-kraškega pasu, kakor ga je opredelil Štrekelj, precej homogena, čeprav danes teče vmes državna meja. Zakaj? Že večdesetletni vzajemni, lahko bi rekli celo vsakodnevni stiki so tolikšni in tako zakoreninjeni, da vsaj jezikovno meje skoraj ni čutiti. Kar sem pred kakimi desetimi leti ugotavljala za jezikovno vzgojo poprečnega zamejskega Kraševca, bi že danes lahko veljalo za ves srednjekraški pas.³ Izražanju v materinski kraščini sledi spoznavanje knjižne slovenščine, nekje istočasno pa tudi italijanskega tržaškega narečja, ki je pogovorno in občevalno zelo razširjeno na celotnem obmejnem pasu. Za zamejskega Kraševca pa naj še dodamo, da mora osvojiti tudi knjižno italijanščino.

V tej četverokotni jezikovni strukturi je prav materinska kraščina najbolj izpostavljena in ogrožena, ker niti šola niti zamejski živelj ne kažeta kake posebne želje in volje po njenem obstoju in tudi morebitnem razvoju. Kot manjšinsko narečje je zato kraščina neprimerno bolj ogrožena kot druga narečja nasploh. Njeni najhujši sovražniki so torej neizogibna dvojezičnost, javna obveščevalna sredstva, ki jih vsak manjšinec sprejema predvsem v jeziku večinskega naroda, in ne nazadnje občevalno razširjena uporaba italijanskega tržaškega narečja. Toda tu bi se spustili v sociolingvistične probleme, ki niso predmet moje raziskave.

Tako v Štrekljevih časih kot danes (pa čeprav s spremenjenimi odstotki) je kraško besedišče izredno bogato na izposojenkah iz germanskega in iz romanskega sveta. To je popolnoma razumljivo, če samo pomislimo na zemljepisno lego in predvsem na razburkano zgodovino tega kotička zahodnega slovenstva. Izposojenka namreč praktično predstavlja prav med različno govorečimi sosedi možnost razumevanja in sodelovanja. V leksikološkem pogledu pa pomeni kratek in enostaven postopek, saj prinese v jezik, ki jo sprejme, že utrjeni pomen. Domača skovanka bi morala namreč premagati odpor našega jezikovnega čuta, med večjim številom možnosti pa bi morali izbirati itd. Tudi ta problem je tu samo omenjen. O izposojenkah pa si velja zapomniti, kar je nekje zapisal neki jezikoslovec: »V vsakem jeziku je toliko izposojenk, ker jih nihče nikoli ne vrača!«

»Kamenje bi nosil na Kras, kedor bi hotel dokazovati, kolike važnosti je za slovnico, slovar in kulturno zgodovino preiskovanje, od kod so v jezik zanesene neke besede, ki se zdé na videž sicer domače, pa se vendar navadno po robu postavljajo domačim glasovnim zakonom in izpeljavi iz domačih koreno« tako piše Štrekelj v razpravi *Prinos k poznavanju tujih besed v slovenščini v letu 1896*.⁴ Obširno je obdelal 149 gesel, ki pa niso samo kraški izrazi, saj sam trdi: »Besede te zbirke so vzete večinoma iz Pleteršnikovega slovarja; nekaj sem si jih zabeležil tudi iz Habeliča in Belostenca, na katera se je naš slovar oziral žalibog premalo. Izposojene so večinoma iz nemščine, italijanščine in furlanščine.«⁵ Zanesljivi nabrežinski informator, Janez

³ Prim N. GODNIČ-GODINI, *Gradivo za kraški leksikon I s posebnim ozirom na posredovalno vlogo kraščine, Slovensko morje in zaledje*, 4/5 (Koper, 1981), 137–152. Drugi del razprave nosi naslov *Furlanizmi in italianizmi v zahodnih narečjih* in je bil objavljen v naslednjem zborniku, 6/7 (Koper, 1984), 107–128.

⁴ V *LMS* 1896, 138–167. Cit. je na str. 138.

⁵ *Ibidem*.

Gruden, rojen l. 1899, mi je iz tega seznama potrdil poznavanje naslednjih: *ajer* zrak, *basati* s silo polniti, tlačiti, *beka* salix viminalis, *bron*, *cata* šapa, *čuš* trapa, *norec*, *facelj* fancelj, *fegati* karati, *gamilica* kamilica, *goren* oz. *gorna* žleb, *grganija* neka vinska trta, *gruža* garje, *hempa* tepec, *hòt* povelje živini, da gre na desno ali naravnost, *kòpa* strešnik, *lempa* nekdanja lesena, danes lahko tudi pločevinasta posoda, *linda* kap, žleb, *malarin* vrsta sekire, *mandrierica* valeriana medicinalis, *margeta* marjetica, *mišlin* ostriga, *mozer* lesena posoda, *mula* oz. *mulca* krvavica, *neca* nečakinja, *pilj* znamenje, navadno v obliki stebra, *poltar* ribnik, *ranfol* neka vinska trta, *šelin* apium graveolens, *štramb*, danes *štrambast* čudaški, *štrija* čarovnica in *štubelj* žleb.

Celoten pretres gradiva v Štrekljevi Morfologiji v iskanju vse do danes ohranjenega besedišča bi bil tu zelo zamuden in morebiti jalov trud, ker ne razpolagamo z računalnikom in tudi s starostno in kulturno diferenciranimi informatorji. Zato se je bilo nujno treba omejiti na nekaj značilnih slovničnih poglavij. Izbrana so na podlagi njihove pomenskosti in tudi številčnosti. V današnjih volivnih obdobjih lahko pomenijo tudi nekakšno projekcijo bodočih dokončnih rezultatov. Skupine so naslednje: enozložni samostalniki moškega spola z različnim naglasom, dvozložni samostalniki ženskega spola in 5. glagolska vrsta. Opozoriti je treba, da je preverjanje gradiva v Štrekljevih delih zahtevno in tudi težavno iz naslednjih razlogov: ugotovljenih je nekaj tiskovnih napak, v tem dolgem razdobju je živo narečje opravilo precej fonetičnih sprememb in tudi poenostavitev, nekaj Štrekljevih gesel je bilo gotovo zastarelih že v njegovih časih itd. Zato si upam trditi, da je za raziskovalca, ki ni Krašovec s tega konca, gradivo skoraj nedostopno. Pretres mi je omogočil omenjeni informator, danes najstarejši Nabražinec.⁶ Veliko večino izrazov pozna tudi moja srednja generacija. Osebnostno pa si večkrat nisem popolnoma na jasnem, ali besedo poznam od vselej ali pa sem si jo naknadno osvojila, najprej iz radovednosti, kasneje pa tudi iz strokovnega zanimanja.

Že izumrli Štrekljevi izrazi po tem ključu:

1. Enozložni samostalniki moškega spola z različnimi naglasi. Str. 14–15: *brač* laket, *brc* prebivalec vasi Brje, *dac* carina, *gojst* gozd, *Lah* Italijan (deloma še živ), *pašt* obrok, *šac* bogastvo, ki pa živi v glagolu *šacati* ceniti, ovrednotiti, *Vèt* lastno ime Vid. Str. 16: *buoršt* gozd, danes kvečjemu *bošk* idem, *fierst* knez, vladar, *glid* ud, člen; član, *hkawc* tkalec (tiskovna napaka?), *kerlc* moški; oseba, *koc* odeja. Str. 17: *kvinč* vrč, mera, *lij* led, danes *ljod*.; *lisc* = *list*, *loš* ležišče, postelja, *raš* neka vrsta blaga (morda samo ital *raso* za tkanino *atlas*), *rešt*, danes *arešt* aretacija, *tèr* stolp, zvonik,⁷ *šprowh* govornica. Str. 18: *wierp* dedič, *wuk* volk, *žboč* vrsta igre, po izumitelju Boreliju.

2. Dvozložni samostalniki ženskega spola z obrazilom *-a*. Str. 52: *brla* gumb,

⁶Žal umrl 27. dec. 1993.

⁷Izraz *tèr* stolp, zvonik je še živ v vasi Devin med žal redkimi Slovenci. Je še posebno zanimiv in nekje problematičen. V sosednjih kraških slovenskih narečjih se za ta pomen uporablja nemška izposojenka *turn*. Za italijanske sosede je to *torre*. V kolikor ne gre za čuden hibrid med obema izposojenima izrazoma, bi lahko v devinskem *tèru* videli nepričakovani fonetični razvoj romanizma.

črpna krožnik in posoda, *finka* vulva (ponekod se še sliši), *reja* rja, *škowna* izdolbina v skali, *vrša* ribja mreža. Str. 53: *ara* ara, nadav, *brana* orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje, *bibja* razpotje, danes *bivja* samo kot mikrotopnim za kraj, kjer se nahaja ena izmed dveh nabrežinskih železniških postaj, *bilfa* vrsta trte, *brunda* velika in debela ženska, *bumba* bomba, *ciba* kokoš, *čaca* lov, *čopa*, zdaj že *čupa*, značilni starodavni nabrežinski čoln, *čučka* vulva, *čufa* škrganec, *alauda cristata*, *dacja* carina, danes *dacjo*, *danca* ples, *dil'a* deska, pograd. Str. 54: *gasa* pot, *jaca* hipokoristik, Ivanka, *jazba* jazbečeva samica, *kajsa* majhna svinja, *klampa* slabi čuvaj, *kriewsa* šepavec, *kripa* jasli. Str. 55: *kuta* dolgo, široko vrhnje oblačilo menihov in redovnikov, navadno s kapuco in močnim pasom (SSKJ II, 535), *lašta* kopito, *munja* nuna, *paga* starejšim *paja* plača, *pica* hrana, živilo (Znana italijanska oz. neapeljska pica je sicer že praznovala stoletnico obstoja, vendar je zelo dvomljivo, da bi jo v Štrekljevih časih že poznali tudi Kraševci.) Str. 56: *pliavə* za plevel, *prieža* plen, *punja* pest, prgišče, danes s pomenom udarec, *puorta* pramen, trak, *rajda* vrsta, *ranta* palica, *raza* razpoka, špranja, *runjə* garje, danes samo *ronja* sitnost, zapreka, *rysla* žitarica, *sačna* usedlina, naplavina, *sklieža* drobec pri konoplji. Za Štrekljevo geslo *struna* se ni ohranil drugotni pomen Brot von länglicher Form. – Str. 57: *šaja* spodnje krilo, *šanca* jarek, prekop, *škuffja* avba, danes samo *kuffja* z izgubo začetne pripone š, ki večkrat opozarja na furlansko posredovanje, *špaga* vrstica, danes s spremembo spola *špag*, *špiža* izročitev, predaja, danes *špjəža* z romarskim pomenom nakupi, *špraha* govorica, *šrifta* pisava, pogodba, *štierkla*, danes poenostavljeno *štjərka* škrobova moka, *štuopa* tulje, zadnje predivo, *šuja* za *šoja*, *šubla* bodelj (deloma še živo), *šuma* vsota, danes teži že k *šoma*, *tieka* zvezek, *tragljə* nosilnica, *tuščə* tolščča, maščoba, *vitva* rozeta, kokarda. Str. 58: *wunča* carina, *zdražba* nesloga, spor, *zmama* prepričanje, danes samo glagol *zmamət* zmamiti, *žunta* dodatek (navadno vode v vino).

3. Peta glagolska vrsta. Str. 114: *brmòtat* mrmrati, *cahnat* risati, načrtati, *cviblat* dvomiti, *dopragavat*, razpeti, razprosteti, *drlawbat* dovoliti, *dručat* skrivaj poriniti, *suniti*, *fluhtat* kleti, preklinjati, *fratat* zadeti, udariti, *gajžlat* bičati, *glieštāt* zdraviti, *gmierat* pomnožiti, povečati, *sə jierat*, verjetno za *sə jəgrst* šaliti se, igrati se, *kapčavat* biti trgovec, *kentierat* postaviti na dražbo, *klumpat* izdelovati maslo. Str. 115: *liebat* jesti z užitkom, *panat* oznaniti; izgnati, *piewcat* odreti kožo, *polbierat* briti. Str. 116: *sə prdošavat* in *sə prdyšat* prisegati in priseči na dušo, *previžat* nakazati, pripisati, *rabutat* – z ruskim pomenom. Str. 117: *sə ritat* siliti se nekam, *sə gačat* žgačkati se (verjetno!), *skapat* skopiti, *spoplehierat* prositi, poslati prošnjo, *šarajat* in *šrajat* govoriti, *šelcierat* vaditi, vežbati, *škripsat* čačkati, packati, *špižat* hraniti, *špuogat* biti v odnosih, *šuonat* plemenititi, *štjerklat* utrjevati, okrepiti (glej *štierkla*), *talùkat* kotaliti, *tierat* porivati, *trahtat* prizadevati si, *vadat* izžrebati, *vicjat* dvigniti, *vižat* pokazati, *wuštierat* predpisati. Str. 118: *wopšierat* okomatiti konja, *woštjierat* preklinjati; reči oštja, *zašafat* priskrbeti si, *zašancat* utrditi, okrepiti, *sə zbiersat* pokvariti, *zežihrat* zavarovati, zagotoviti.

Pri vseh glagolskih vrstah še dandanes kažejo neko skoraj neverjetno trdoživost take sestavljanke: izposojen je osnovni samostalnik ali glagol, kateremu se doda glagolsko pripono *jər*, ki je vidno nemškega izvora in nazadnje domačo pripono *-ət*. Prim. *čəkjərət* biti zavisten iz osnovnega trž. ben. *cicar*; *dəštinjərət* nameniti iz izposojenih *destin* usoda ali *destinar* nameniti; *dəštərbjərət* motiti iz *disturbo* motnja

ali *disturbare* motiti.

Že iz te skope bere podatkov je razvidno, da je kraško besedišče v zadnjem stoletju v glavnem izgubilo stare germanske izposojenke, in to ne iz kakih purističnih nagibov. Tudi poznavanje nemščine je precej šibko, v zadnjih desetletjih predvsem šolsko. Iz že omenjenih razlogov imajo zato romanske izposojenke levji delež. Nekdaj so to bili furlanizmi, danes pa že standardni italianizmi, ki spodrivajo tako stare germanizme kot tudi pristne slovenske izraze. Naj samo navedem preprost primer za pomen lestev. Poleg Štrekljeve oblike *rojtrā* ob novejši *lujtrā* se je v zadnjem času popolnoma uveljavil tudi romanizem *škala*.

Drugje sem že podčrtala zelo važno vlogo, ki jo ima prav sredjekraško narečje pri posredovanju germanskih izposojenk tako v italijansko tržaščino kot tudi v sosednja furlanska narečja.⁸ Tu se niti ne bom spuščala v vlogo, ki jo kraška narečja igrajo v posredovanju predvsem furlanskih izposojenk slovenskemu knjižnemu jeziku.⁹ Kraško besedje pa pomeni tudi nekaterim uglednim italijanskim dialektologom kot G. B. Pellegriniju in M. Dorii zanesljiv ključ za spoznavanje starejših, to je furlanskih plasti sodobnega tržaškega narečja, ki se je šele naknadno venetiziralo.

Kolegij tega simpozija je bil mnenja, da bi se morebiti dalo povezati Štrekljevo delo z Ramovševim, in to verjetno preko Schuchardta. Vendar mi osebno res ne uspe dokazati kake posebne in tesne povezave med obema slovenskima znanstvenikoma. Fran Ramovš je ocenil Štrekljevo *Historično slovnico slovenskega jezika*, ki je izšla po avtorjevi smrti. Znano je, da Štrekljeva slovnica ne prinaša novih odkritij, je pa prvi poskus sinteze slovenske historične slovnice. V svoji oceni¹⁰ je sicer Ramovš izrazil vse svoje spoštovanje in občudovanje Štrekljevega dela nasploh. Popolnoma odklonilen pa je bil njegov pristop do objave te slovnice, ker je Štrekelj, vsaj po Ramovševem prepričanju, ni maral in ji ne sledil, saj so njegovi interesi šli drugam, kjer je zelo dobro uspeval. Ramovš izjavlja tudi, da sta z Breznikom pregledala Štrekljevo slovnico gradivo in ugotovila, da delo ni bilo zrelo za tisk, pa tudi vsaka predelava bi bila nemogoča, saj bi v tem primeru delo ne bilo več Štrekljevo.

Kot nekakšen simbol sedanjega jezikovnega stanja sredjekraškega narečja in še

⁸ Prim. že cit. Gradivo I.

⁹ Tu bi omenila še svojo razpravo *La fortuna dei friulanismi nello sloveno carsico mediano, Ce fastu?* LVII (Videm, 1981), 93–108, kjer sem podala precej še neobdelanih etimologij predvsem furlanskih izposojenk.

¹⁰ RAMOVŠEVA ocena Štrekljeve *Historične slovnice slovenskega jezika*, izdalo Zgodovinsko društvo v Mariboru, Marburg a. d. Drau, 1922, II + 139 S, 8° je bila objavljena v ZsIph leta 1925, 310–317. Leta 1922 pa je LZ priobčil (437–439) oceno I. snopiča Štrekljeve slovnice izpod peresa J. A. GLONARJA, ta ni tako negativna kot Ramovševa, saj »je bil po Oblakovi smrti Štrekelj edini, od katerega smo lahko pričakovali zgodovino našega jezika« (437). Glonar tudi poudarja, da je bil za Štreklja v resnici to »nekak Pflichtkolleg«, ki ga je vsako četrto leto po svojem kontraktu moral čitati. Prava njegova »življenjska naloga« ni bila historična slovnica, ampak etimologija! (437) Zaključuje pa Glonar svojo oceno takole: »Ta prvi poskus sinteze našega tedanjega znanja zgodovine našega jezika v tej obliki ne bo zmanjšal Štrekljevega slovesa /.../ Saj je bil Štrekelj sam izmed onih ljudi, ki vedó in se zavedajo, da služi naše delo večkrat tudi za to, da imajo – kakor je rekel Vodnik – zanamci kaj popravljati in brusiti« (438).

posebno Nabrežine bom za igriv zaključek podala nabrežinsko himno Vandravsko, ki sicer zveni dokaj starinska, je pa nastala šele l. 1946 ob vrnitvi nekaterih domačih internirancev iz Nemčije in takoj ponarodela. Prvič sem jo objavila l. 1985 in jo opremila tudi z notnim prepisom.¹¹ V svoji preprostosti in skoraj že naivnosti nam jasno in nazorno prikazuje prepletanje slovenskega izraznega fonda z romanskim in german-
skim.

Uað Slíunəga du Križa je Nəbržína umjós.
Prəljúba Svínjska griža, su škólji, mánjka ljós.
Smo vandráli zədosti, trpjəli smo ku uou.
Su cjalí naši mosti, jəh ni nubedən ukrou.
Ma našə misli glaunə, nən greju zmjəraj u hrəm.
O paštni vi in raunə, zdej vinca dejte nəm!
Ki su bučardə, špicə, məcuała in pənčot?
Adijo njəmškə Mice, oj servus, kristigot!

V knjižnem prevodu zveni takole: Od Slivnega do Križa je vmes Nabrežina. Preljuba Svinjska griža, tu so školji in manjka gozd. Dovolj smo potovali (vandratí je slovensko skoraj neprevedljivo!), trpeli smo kot voli, toda naši mostovi so celi, nihče jih ni ukradel. Ampak naše glavne misli gredó zmeraj v hram, o vi pašniki in ravni, zdaj nam dajte vinca! Kje so bučarde, špice, macole in pančoti? Adijo nemške Mice, servus, zbogom!

Za boljše razumevanje samo nekaj obveznih kratkih pojasnil. *Slivno*, *Križ* in *Nabrežina* so tri sosednje vasi. *Svinjska griža* je mikrotoponim nad Nabrežino. *Mosti* niso pravi mostovi, pač pa železniški viadukt z 42 oboki na progi Ljubljana – Trst. (Naj kot curiosum navedem, da je prvi vlak iz Ljubljane proti Trstu odpeljal 28. julija 1857.) *Ravne* je tudi mikrotoponim, a tu so mišljeni pašniki pod sosednjo vasjo Križ, kjer so Nabrežinci gojili in še gojijo trte. *Bučarda*, *špica*, *macola* in *pančoti* so jeklena dleta in kladiva, značilna za delo v nabrežinskih kamnolomih, ki slovijo že iz rimskih časov. Vsi štirje izrazi so jasni romanizmi oz. furlanizmi, ker je znano, da so v kamnolomih prevladovali furlanski delavci. *Vandravsko* je domači skovani abstrakt. *Kristigot* pa je samo poenostavljeni prepis nemškega pozdrava *Grüss dich Gott* 'zbogom'!

ZUSAMMENFASSUNG

Alle Mittelkarster Dialekte befanden sich seit alters unter dem sprachlichen Einfluß verschiedener Nachbarn. Früher waren dies in erster Linie germanische Lehnwörter (wobei besonders an Wiener und bayrische Entlehnungen zu denken ist), die jedoch im gesamtslowenischen Territorium verbreitet sind. Besonders die Karster Minderheitendialekte befanden sich bereits in diesem Jahrhundert unter dem starken sprachlichen Druck der romanischen Nachbarn, d.h. der Friauler, Triestiner-Venezianischen und sogar Istrischen »Reden«. Gewiß ist allen Lesern die mehr oder minder stürmische Geschichte dieses westslowenischen Gebietes besonders in den letzten Jahrzehnten bekannt. Als beredtes

¹¹ Prim. *Izvestje* za šolsko leto 1983/4 (Trst, 1985), 5–8. Notni prepis je delo prof. A. Rojca, ki se mu tudi lepo zahvaljujem. Skromni prispevek je nastal na željo nabrežinskih rojakov, ki so celotno predstavo, kjer je Vandravsko prvič v zaključnem prizoru zadonelo z odra, lahko gledali samo enkrat. Obnovo celotne predstave in še nekaj besedil pa mi je oskrbel eden izmed še živečih avtorjev, g. Milan Pernarčič, letnik 1910. Tudi njemu še enkrat lepa hvala.

Beispiel der Verflechtungen der slowenischen Sprachelemente mit germanischen und romanischen untersucht die Verfasserin, auch ein wenig zum Scherz, eine einfache Hymne aus Nabrežina mit dem Titel *Vandravska* (Wanderlied) aus dem Jahr 1945, die jedoch altmodisch klingt und sofort im ganzen Minderheitenraum aufgenommen und im Volk gesungen wurde. Weil sie lediglich mündlich überliefert war, wurde sie zum ersten Mal 1985 von ihr selbst veröffentlicht.

... Na osnovi materiala, ki ga je dobila iz različnih virov, predstavlja priložnost jasno kaže, da je poudarek bil na slovenskem slovarstvu in ne na slovnici. Slovenski jezik naj bi dijakom obravnavali le pasivno.

... On the basis of material from readers that were in use between the World Wars, a picture emerges of the treatment of Slovenian in them. The types of glossaries, notes and explanations and the number and choice of representative authors clearly show that the emphasis was on Slovenian literature, rather than on grammar. The Slovenian language was intended to be mastered passively by students.

... V pričujočem spisu je zajeto gradivo, ki izvira iz sedmih beril, izšlih med letom 1931 (po programu iz leta 1926) in 1940. Berila so bila namenjena tako gimnazijcem, kakor tudi učencem srednjih trgovskih in drugih poklicnih šol.

... V srednjih beograjskih knjižnicah je zelo malo ohranjenih iz vodov srednjih let, starih predvojnih beril: v Univerzitetni in Mestni knjižnici sploh ni, v Narodni pa ni mudi najti vseh tujeraznih učbenikov. Vzrok za to je, ker je večina beograjskih knjižnic med drugo svetovno vojno pogorela.

... Za bežen pogled na vsebino prvega sive, da so v vseh berilih slovenski avtorji zelo zastopani. Skrajno vsa besedila so pisana v izvirnem (slovenskem) jeziku (s krajšimi slovarčki). V učbeniku dr. Miroslava Pavlovića se na koncu nahajata slovarja – eden vsebuje manj znane srbohrvaške besede, drugi pa je dvojezičen slovensko-srbohrvaški (vsebuje le besede iz besedil tega berila). Besedila so unaplačena.

... Avtorji člank so sodelovali v slovenskemu hierarhični zbiranju: prof. sorp in glasbeni učbenikov (Potrditev tega najdemo na koncu berila za IV. razred srednjih šol Magerševca, Georgijevića in Leskovića; za strokovno pomoč pa izbirali slovenskih besedil se pristojno zahvaljujejo prof. Olgii Šterletovi, profesorici iz Ljubljane.)

... Edino berilo, kjer najdemo (vsaj deloma) jezikovni razlago o slovenskimi, je iz leta 1931, za I. razred srednjih šol, avtorja sta Pavlović in D. J. Za ne sumen začetek (str. 40) berimo razlago o slovenskem jeziku: »Slovenski jezik je od svih slovenskih jezika najbliži: ima malo razlike pri govoru, ali se vidi da se lako može razumeti. To je jedan južnoslovenski dijalekt; njemu govore Sloveni iz naše države Jugoslavije, i oni u Koristi i u Istri. Iz ove dve pasme Tri pušice i slovenske Pušice, neso dirove vidj se najbolje koliko je slovenski jezik blizak srpskohrvatskom. V slovarčku ob bekohtzajski naredbi pismi Pušice neso dirove izamislj I. Sečeti, berimo: »Kap i u našem jeziku, tako i u slovenskom, sa gualom razlikom u izgovoru, »kamo« reči klapak, grotak, zdravje, tretja, sedla (sela), rodovita, »odreće« (donoše roda), qai (dao), in (ti).« V istom berilu berimo tako se ob pismi Orona Zupanića Sneguljica (str. 116) opomba: »Nagomena o izgovoru: I na kraju izgovora se kao o

¹ M. PAVLOVIĆ in D. J. Č. *Članka in grammatik srpskohrvatskog jezika za I. razred srednjih škola*, IV. izdaja (Beograd, 1931).